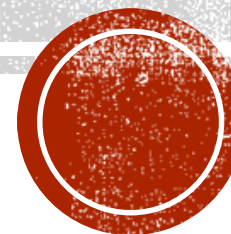

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΟΙΗΣΗ

Διδάσκων: Κων/νος Χρυσόγελος

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ

-Πρότυπα και μεσαιωνική λογοτεχνία: Συγκεκριμένοι αρχαίοι και πρωτοβυζαντινοί συγγραφείς θεωρούνταν ως αξεπέραστα πρότυπα από τους Βυζαντινούς, που έπρεπε να αποτελούν **παραδείγματα προς μίμηση** στον γραπτό λόγο.

-Μίμησις: Ο συγγραφέας οφείλει να **μιμηθεί** το ύφος ενός παλαιότερου καταξιωμένου συγγραφέα. Στην πράξη αυτό σημαίνει την άντληση λέξεων ή/και εκφράσεων, ακόμα και τη συχνή **παράφραση χωρίων**, με μικρές αλλά σημαντικές αλλαγές.

ΨΗΦΙΑΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

-Lidell-Scott-Jones (και άλλα λεξικά της αρχαίας) διαδικτυακά.

https://lsj.gr/wiki/Main_Page

-*Lexicon zur byzantinischen Gräzität* (LBG): Λεξικό της βυζαντινής ελληνικής.

<http://stephanus.tlg.uci.edu/lbg/#eid=1>

-Επιτομή του λεξικού Liddell-Scott στα ελληνικά

http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/tools/liddell-scott/index.html

-*Prosopography of the Byzantine Empire*: Προσωπογραφία της αυτοκρατορίας.

<http://www.pbe.kcl.ac.uk/>

-Λεξικό Κριαρά

<https://archive.org/details/Kriaras-lexiko/%CE%9A%CF%81%CE%B9%CE%B1%CF%81%CE%AC%CF%82/1.%20%CE%9A%CE%A1%CE%99%CE%91%CE%A1%CE%91%CE%A3%20%CE%95%CE%9C%CE%9C%CE%91%CE%9D%CE%9F%CE%A5%CE%97%CE%9B%2C%20%CE%9B%CE%B5%CE%BE%CE%B9%CE%BA%CF%8C%201100-1669%2C%20%CE%A4%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82%201%20%28%CE%B1-%CE%B1%CE%BC%CE%B1%CE%BE%CE%BF%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%87%CF%8C%CF%82%29/>

-Επιτομή Λεξικού ελληνικής μεσαιωνικής δημόδους γραμματείας του Ε. Κριαρά

http://www.greek-language.gr/greekLang/medieval_greek/kriaras/index.html

ΣΥΜΒΑΤΙΚΟΣ ΧΩΡΙΣΜΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

I. ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

1. Εκκλησιαστική γραμματεία (ρητορική, ομιλητική)
2. Κοσμική γραμματεία (ιστοριογραφία, ρητορική, επιστολογραφία, αγιολογία)

II. ΠΟΙΗΣΗ

1. Εκκλησιαστική ποίηση (Κοντάκια, Κανόνες)
2. Κοσμική ποίηση (αρχαία και καινούργια είδη)
3. Δημώδης ποίηση (12ος αι.-1453)

Το πρόβλημα

Ο χαρακτήρας του βυζαντινού λόγιου: Πολυμαθής, γνώστης διαφορετικών ιδιωμάτων και ειδών, συχνά εμπίπτει σε παραπάνω από μία κατηγορίες.

ΡΗΤΟΡΙΚΗ: ΤΟ Α ΚΑΙ ΤΟ Ω ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

-Τη διδάσκονταν στο σχολείο και έγραφαν κείμενα με βάση αυτά που μάθαιναν. Ήταν η «Έκφραση-Έκθεσή» τους.

-Είχαν δύο βασικά εγχειρίδια:

Τα **Προγυμνάσματα** του **Αφθονίου** από την Αντιόχεια και του (ψευδο-) **Ερμογένη** από την Ταρσό.

-**Προγυμνάσματα** = σχολικές ασκήσεις στο μάθημα της Ρητορικής, 12 ή 14 στον αριθμό.

ΤΑ ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΠΡΟΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ

-**Διήγημα / Διήγησις**: Η άρτια και συνεκτική **αφήγηση γεγονότων**, είτε απλών (διήγημα) είτε πιο πολύπλοκων (διήγησις).

-**Έκφρασις**: Η **περιγραφή διαφόρων πιθανών θεμάτων** (ανθρώπων, πολεμικών συρράξεων, εποχών του έτους, έργων Τέχνης, τρικυμιών), με τόση πολλή **λεπτομέρεια** και **ζωντάνια** (ένάργεια), ώστε αυτός που διαβάζει ή ακούει να νομίζει ότι **έχει το περιγραφόμενο θέμα μπροστά του**. Πολλοί σχολιαστές τονίζουν ότι η **έκφρασις** είναι απλά μια ανώτερη μορφή διηγήσεως.

-**Ήθοποιία**: Μιλά σε πρώτο πρόσωπο ο μαθητής, υποδυόμενος ένα υποκείμενο, ιστορικό, μυθικό ή πλασματικό. Σκοπός του μαθητή είναι να δείξει τι θα έπρεπε να είχε πει το υποκείμενο σε μία δεδομένη κατάσταση (*τίνας αν είποι λόγους ο δεῖνα...*). Άρα η **ήθοποιία** είναι **ένα είδος θεατρικού μονολόγου**.

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΙΔΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

-Σε τι γλώσσα έγραφαν οι Βυζαντινοί λογοτεχνία;

α) Αττική διάλεκτο (πρόζα, **ποίηση**)

β) Ομηρική διάλεκτο (**ποίηση**).

γ) Δωρική διάλεκτο (**ποίηση**)

δ) (Ελληνιστική) Κοινή (= γλώσσα των ευαγγελίων: πρόζα και **ποίηση**)

-12ος αιώνας: Ποίηση στο «δημώδες» (**vernacular**) ιδίωμα = Μικτό ιδίωμα, που έχει ως βάση την καθομιλουμένη, εμπλουτισμένο με πολλά λόγια στοιχεία.

1. Αττικό ιδίωμα

Ἦ κοινὸν αὐτάδελφον Ἰσμήνης κάρα,
ἄρ' οἷσθ' ὅ τι Ζεὺς τῶν ἀπ' Οἰδίπου κακῶν
ὁποῖον οὐχὶ νῶν ἔτι ζώσαιν τελεῖ; (Σοφ., Ἀντιγόνη, στ. 1-3)

2. Ομηρικό ιδίωμα

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσεν. (Ὅμ., Ὀδύσσεια, α 1-2)

3. Ελληνιστική κοινή

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγε· πατέρ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι. Διαμεριζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἔβαλλον κλῆρον. (Λκ, 23,34)

4. Δωρικό ιδίωμα

Ἀδύ τι τὸ ψιθύρισμα καὶ ἅ πίτυς, αἰπόλε, τήνα,
ἅ ποτὶ ταῖς παγαῖσι, μελίσδεταί, ἀδὺ δὲ καὶ τύ
συρίσδες· μετὰ Πᾶνα τὸ δεύτερον ἄθλον ἀποισῇ. (Θεόκρ., Εἰδ. 1: Θύρσις ἢ ὥδή, στ. 1-3)

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΕΤΡΙΚΗ

- Ο βυζαντινός στίχος είναι παντού: Εγγεγραμμένος σε αντικείμενα, κτήρια, αγιογραφίες, μνήματα, γαμήλια δώρα, όπλα κλπ.
- Εξέλιξη του μέτρου = Εξέλιξη του πολιτισμού: Από τον ομηρικό δάκτυλο στον τραγικό ίαμβο.
- Εμφάνιση και ανάπτυξη τονικών μέτρων = Γέφυρα με τη νεοελληνική ποίηση: Ιαμβικός 15σύλλαβος και τροχαϊκός 8σύλλαβος.

Περιεχόμενο μαθήματος

1. Ο απαισιόδοξος κυνισμός ενός από τους τελευταίους «εθνικούς» (Παλλαδάς, 4ος αι.)
2. Η ευαίσθητη, προσωπική ποίηση του Γρηγορίου Ναζιανζηνού (4ος αι.)
3. Εκεί που το έπος συναντά την ερωτική μυθιστορία (Μουσαίος, 5ος αι.)
4. Ερωτικές περιπέτειες στον λεγόμενο «Κύκλο του Αγαθία» (6ος αι.)
5. Θεατρικότητα και ψυχογραφία στην υμνογραφία (Ρωμανός Μελωδός, 6ος αι.)
6. Ποίηση και πολιτική προπαγάνδα (Γεώργιος Πισίδης, 7ος αι.)
7. Ένα ποίημα για το Πάσχα: Χριστιανισμός και παγανισμός (Αρσένιος, 8ος αι.;
8. Ένας ποιητής μεταξύ ανθρώπινου και θεϊκού έρωτα (Ιωάννης Γεωμέτρης, 10ος αι.)
9. Θρησκευτική ποίηση με ερωτικούς όρους (Συμεών ο Νέος Θεολόγος, 10ος αι.)
10. Σάτιρα και καβαφισμοί στην ποίηση του 11^{ου} αιώνα
11. Ο ιδιαίτερος 12^{ος} αιώνας: Κοινωνική κριτική και ερωτικές αναζητήσεις

ΣΥΝΟΨΗ

1. Ψηφιακά βοηθήματα για τη μελέτη της βυζαντινής λογοτεχνίας.
2. Χωρισμός βυζαντινής λογοτεχνίας και ο προβληματισμός.
3. Συντεταγμένες βυζαντινής λογοτεχνίας: *Μίμησις* και Ρητορική.
4. Οι λογοτεχνικές γλώσσες στο Βυζάντιο.
5. Βυζαντινή μετρική.
6. Περιεχόμενο μαθήματος.

